

Ambaxxaturi barranin tal-ilsien Malti

JOSEPH P. BORG

Arnaud Bouvier – għalliem Franciż

Andrea Di Vita – kok Taljan

Walid Nabhan – xjenzat Palestinjan

Jessica Schulz – riċerkatriċi Żvediza

Veronika Sytnyk – studenta tal-Liġi

Ema u Carla – studenti minn skola sekondarja

X'hemm komuni bejniethom, apparti li mhumiex Maltin? Aktarx li hafna minna lemħuhom – imqar għal ftit sekondi – jitekellmu bil-Malti fuq il-mezzi soċjali. Ilkoll għażlu li jitgħallmu lsienna għal diversi raġunijiet, imma l-aktar biex jintegraw aħjar fostna, fuq ix-xogħol, u fil-ħajja ta' kuljum.

L-ilhna ta' dawn l-ambaxxaturi tal-Malti huma parti minn kampanja nazzjonali mmirata biex tiċċelebra lsienna bħala l-aktar haġa li tgħaqqadna u tagħtina identità u biex, fl-istess hin, tqanqal kuxjenza favur l-użu bilanċjat tal-Malti u l-Ingliz fl-oqsma varji tal-ħajja pubblika flimkien mal-Lingwa tas-Sinjali Maltija, it-tielet ilsien uffiċjali ta' pajjiżna.

Il-kampanja 'l-ilsien Malti għal qalbi' immedija mill-Uffiċċju tal-President ta' Malta u l-għaqdjet tal-Malti, qed tindirizza numru ta' temi u bdiet bil-ħsieb li twarrab l-impresjoni li l-Malti huwa tal-Maltin biss. Ilsienna hu ta' kull min jgħix Malta, ġej minn fejn ġej, imma mhux biss.

Il-Malti għadu haj fost diversi komunitajiet ta' Maltin li jgħixu l-Ingilterra, l-Awstralja, l-Istati Uniti, il-Kanada, Brussell u l-Lussemburgu, fost l-oħrajn. Barra minn hekk, il-lingwa u l-letteratura Maltija huma mgħallmin lil hinn minn xtutna: fiċ-Ċentru tal-Malti fi Bremen, il-Ġermanja; fl-Inalco, l-istitut tal-lingwi u l-kulturi orjentali fi Franza; u fi gruppi oħra ta' emigranti Maltin.

Matul is-snin, kien hawn għadd ġmielu ta' studjużi barranin li wrew interess fi lsienna u li, bis-saħħa tal-kurżità li nissel fihom, studjawh u għarfuh r-rikkezza fit-taħlit tiegħu. Sa minn żmien il-Kavallieri nsibu lil Hieronymus Megiser (Ġermaniż), Jean-François de Vion Thezan (Franciż), Philip Skippon (Ingliz), u Francesc de Sentmenat-Torrelles (Katalan). Fil-bidu tal-ħakma Ingliża kien hemm ukoll Heinrich Gesenius (Ġermaniż), John Hookham Frere (Ingliz), James Somerville (Skoċċiż), George Percy Badger (Ingliz), u Christoph Friedrich Schlienz (Ġermaniż). Matul is-seklu għoxrin insibu lil Hans Stumme, Theodor Nöldeke u Bertha Kössler-Ilg (Ġermaniżi); Nahum Slouschz (Russu), Edmund Sutcliffe (Ingliz), Charles Louis Dessoulavy (Ingliz-Żvizzeru), May Butcher (Ingliża), Giuseppe Maria Barbera (Sqalli), Yukio Isigaki (Ġappuniż), Ahmed Talāt Sulaimān (Għarbi), Benedikt Isserlin (Ġermaniż), Geoffrey Hull (Awstraljan), Martine Vanhove (Franciża), Svetislav L. Stojanovic (Serb), u Thomas Stolz (Ġermaniż). Dawn huma biss ftit, kemm nagħtu idea, għax il-lista tibqa' sejra.

Biex titgħallem il-Malti, Jessica Schulz, waħda mill-ambaxxaturi li hadet sehem f'din il-kampanja, użat il-kotba tal-grammatika biex tifhem aħjar kif taħdem il-lingwa. Ipprattikat il-pronunzja b'vuċi għolja bis-saħħa tas-smiġh u l-qari ta' djalogi u stejjer. Waqt li kienet l-Iskozja titgħallem il-Malti, għaddiet haġna hin tisma' l-lingwa fuq ir-radju u t-televiżjoni, l-aktar fil-programmi tat-ftal. Darba fil-ġimgħa kienet tattendi lezzjoni online,

u minn lezzjoni għal oħra kienet tistudja kliem u espressjonijiet godda, tibni sentenzi bażiċi, u tipprattika l-konverżazzjoni spontanja.

Bhal Jessica hemm oħrajn li l-Malti għamluh tagħhom ukoll, studjawn bis-serjetà, u llum napprezzawhom mhux biss bħala ambaxxaturi tal-lingwa imma wkoll tal-letteratura Maltija. Walid Nabhan, ngħidu aħna, beda jikteb xogħol letterarju u fl-2017 saħansitra kiseb il-Premju Letterarju tal-UE b'rumanz bil-Malti, *L-Eżodu ta' Ċikonji*. Ittraduċa wkoll għadd ta' xogħlijiet mill-Malti għall-Għarbi. Bhalu, Yana Psaila qalbet mir-Russu għall-Malti xogħlijiet ta' poeti Russi bhal Alexander Pushkin, Boris Pasternak u Yevgeny Yevtushenko. Qalbet ukoll mill-Malti għar-Russu għażla ta' poeziji ta' Dun Karm, kif ukoll ir-rumanzi *Sfidi u Il-Ħajja Sigrieta tan-Nanna Ġenoveffa* ta' Trevor Żahra. Fl-2014 haġġet il-frażarju Russu-Malti.

Dawn in-nies jagħtuna tagħlima kbira: il-Malti hu lsien sabiħ u ta' valur għax jirrifletti l-ġrajja storika ta' pajjiżna. Jagħtuna wkoll parir għaqli li biex ilsienna jibqa' ħaj u utli għall-ħajja ta' kuljum, għandna nużawh f'oqsma tax-xogħol differenti u niżviluppaw it-terminologija meħtieġa. Għandna wkoll naraw li ngħadduh lil uliedna billi nkellmuhom, naqrawhom u nkantawhom bil-Malti. Meta nkellmuhom bl-Ingliż biss inkunu qed inċaħħduhom minn element importanti tal-identità tagħhom. Inkunu qed inwarrbu biċċa minna u ma ntellgħuhomx iħossu li l-Malti hu parti minnhom ukoll. Fl-aħħar nett, jagħmlulna stedina: biex meta jkellmuna bil-Malti, anke jekk ikun Malti bażiku jew mhux b'intonazzjoni perfetta, inweġbuhom bil-Malti u nkellmuhom bil-mod ħalli ngħinuhom jipprattikaw ilsienna f'kuntesti differenti u jintegraw aktar fostna.

Fi żmienna, b'xorti tajba, hawn ħafna barranin interessati ġenwinament li jitgħallmu l-Malti. Fost dawn insibu tobbja, infermiera, carers u impjegati oħra li

f'xogħolhom ikollhom kuntatt dirett mal-pubbliku. Il-korsijiet offruti, ewlenin fosthom mid-Dipartiment tal-Malti fl-Università, huma inizjattivi tajbin. Minkejja dan, importanti li jiġu żviluppati aktar riżorsi diġitali għall-adulti barranin u li titfassal sistema ta' ċertifikazzjoni mal-Qafas Komuni Ewropew ta' Referenza għal-Lingwi biex jagħmlu l-qalb jitgħallmu lsienna b'mod standardizzat.

Joseph P. Borg huwa lettur tal-Malti u s-Segretarju tal-Akkademja tal-Malti. Dan l-artiklu deher fl-Encore, ħarġa 30, Set-Nov 2022.